

Ой у полі...

Василь Шкляр

1

Ще донедавна старий Кияниця видавався не по роках здоровим та дужим дідуганом. На початку літа син Микола майже силоміць забрав старого з села і завіз до себе на дачу.

— Якщо вже так важко прижитися в комфортабельній квартирі, то ось вам, тату, та ж сама природа, тільки поближче до рідних. Нічого нудити світом на самоті.

Спершу старий не пручався. Покірно оселився в добротному цегляному будинку, захищеному в сосновому борі, дихав лікувальним (як казала невістка) повітрям, походжав просторим обійстям та все прицмокував язиком: "І повідумують, ти кажи".

Потім Кияниця почав вишукувати собі якесь заняття: поставив під парканом лавочку, щоб легше було зав'язати балачку з кимнебудь із перехожих дачників, у дворі під розлогою яблунею змайстрував стола. Коли у вихідні до сина на дачу з'їжджалися гості, обов'язково сідали за цим столом. Запрошували до компанії старого і після чарки-другої просили Кияницю завести якої-небудь, а вони вже підхоплять. Але підхопити могли не завжди. Дуже вже багато старий знав пісень. Було, підведе вгору колись сині, а тепер вицвілі, посивілі очі й затягне:

Ой у полі, полі

Кінь гуляв на волі...

Ніхто не підхоплював — тільки слухали.

Та останнім часом Кияниця осунувся, став приземкуватішим, замкнутим. Кажуть, до здорових людей старість завжди приходить раптово. Так воно чи не так, але Кияницю вона скрутила несподівано. І тепер усе йому здавалося якимсь не таким. Не знав, до чого прикласти руки, ходив по лісі шукати лозу на кошики, не знайшов — і став бурчати, що це не ліс, а чортзна-що.

А далі став просити Миколу-сина:

— Сади мене на поїзд, та я й той... поїду.

— Ну що з вами? Ну хіба вам?.. Ну невже вам?..

— Сади, та й годі.

Непривітним став Кияниця, міг підкусити сина й перед гістьми. Вже не сідав з усіма за стіл, який сам змайстрував, а тільки никав подвір'ям та заглядав безпорадно по закутках. Мовляв, дивіться, людоньки добрі, маюся тут я, наче в тюрмі. А то якось ходив, ходив собі, мовчки позираючи на компанію, і здалося йому, що люди й не помічають його гнітючого неробства. Старого аж зло взяло. Підступив нишком до гурту і тихо, але щоб усі чули, до Миколи:

— А що, сину? Помирати мене сюди привіз?

— Та як вам, тату...

— А чому ж не садовиш на поїзд?

— Почекайте хоч до осені, бо влітку всі кудись їдуть, то й справді квитка дістати — проблема.

— Еге, усім є ті квитки, а як мені їхати, то вже й проблема. Щось ти тут крутиш.

Син здався. За кілька днів старий уже мчав поїздом у рідні Почапинці, дивився, як за вікном пропливали вистиглі поля, й радів, що цього року буде гарний врожай.

2

Ні, старий ще не думав помирати. Навпаки, тепер йому дуже хотілося Жити. Кияниця бачив з усього: настали такі часи, що лишень жити. По-справжньому він зрозумів це аж тоді, коли відчув, як завошколупилася в його кістках старість.

І Кияниця поспішав.

Приїхав додому, зняв з книжки . грошей і почав мандрувати. Світ змінився, а старий, окрім своїх Почапинців, після війни майже ніде й не був. Правда, він їздив і до району, і в область, але то все робилося в якихось справах: на базар чи в лікарню, а от щоб просто світа побачити — такого не було. Тож тепер мусив надолужити.

Спочатку його спіткала невдача. Коли в районі Кияницю застала ніч і він, розпитавши людей, добувся до готелю, там у нього попросили паспорт. Кияниця довго рився в кишенях, хоча знав, що його паспорт лежить у миснику, а потім пояснив:

— З паспортом, як то кажуть, проблема. Є тільки рецептка.

— З рецепткою, діду, йдіть в аптеку.

Але в аптеку Кияниця не подався. Вийшов собі за містечко у поле та й заночував у свіжоскиртованій соломі. Старий вік проробив на тракторі, то це було йому не первина, — отак ночувати просто неба. Ночі, слава богу, стояли теплі.

Наступного дня Кияниця був уже в області.

3

Потім він розповідав своєму давньому приятелеві дідові Пшінці таке:

— Одвідав музей, де вся історія зібрана. Ну, спершу показали всякі кістки, зуби мамонта і різний дріб'язок, коли це діло доходить до прядки.

— І прядка там є? — дивувався Пшінка. — Так вона ж і в мене на горищі... Яка ж це історія?

— Є, пожди, — казав Кияниця. — Питаю в того розумника, що так напам'ять про все торохтів, що оцим роблять, — і показую на гребінку. Не зна.

— Ну?!! — дивується Пшінка.

— От тобі й ну. Виходить, історія...

— Добре ти йому носа втер, — задоволений Пшінка закурює. — Думав той, уже краще нас усе знає.

— Та нічого він не думав, — розчаровує Кияниця приятеля. — Ми творили історію — нам її й знати, — видно, повторює не свої слова, але звучать вони так переконливо, що Пшінка лише мовчки киває головою.

— То й добре, що діти не знають прядки.

— А то ще був у Каневі, — провадить старий. — Бач, живемо не так і далеко від Тараса, а вибратися до нього якось ніколи за роботою. А люди звідусюди їдуть. Сам

бачив іноземців.

Пшінці теж хочеться настроїтись на філософський лад, і він вставляє своє:

— Капіталісти їдуть, мільйони в кишені, то чого б... Хтось із таких і жука нам колорадського підкинув з пляшечки, ая.

— До Тараса капіталіст не поїде, — каже Кияниця. — Не для таких чоловік писав.

Пшінка на знак згоди тільки глибоко затагується і мовчить.

4

Останню поїздку Кияниця зробив до Шполи. Там у братській могилі був похований його старший син.

Коли повертався селом додому, на шляху його знову перестрів Пшінка.

— Ну, що там нового?

Кияниця був неохочий до розмови, на цей раз Пшінка нічого цікавого від нього не почув і подумав, що Кияниця здає свої позиції. Старий насилу поволік додому ноги. Увечері написав листа.

"Здорові були, сину Миколо і невістко Галю! У мене все добре. Вчора їздив у Шполу до Гриші. Не зобижайся, Миколо, що швидко поїхав од тебе. Треба було відвідати й Гришу. Туди ходить багато людей, а мені все ніколи. Тепер скажу таке. Миколо, за мною не побивайтеся. Я своє вже оджив, а вам настала така пора, що тільки радіти. Так що журитися нема чого. Хату продай.

Шануйтеся і прощайте. Ваш батько — Пилип Кияниця".

Старий хотів заклеїти листа в конверт, але передумав, склав аркуш навпіл і поклав на столі. Потім опустил голову на руки й замислився.

5

В поле він вийшов удосвіта. Тільки-но починало сходити сонце, на травах спалахували сліпучі цятки роси. Це були ті хвилини, коли прокидався світ. Птаство, цвіркуні і всяка жива істота подавали свій перший голос на новий день, таємниче перегукувалися між собою. Усе довкілля наповнювалося живою музикою. Серцю Кияниці вже важко було витримувати цю красу. І він зрадив, коли в полі з'явився комбайн, приглушив своїм гуркотом тонкі звуки природи, що зараз жалили душу Кияниці.

Старий пішов до комбайна, що зупинився на краю пшеничного лану, наче пароплав на пристані.

Пізніше молодий комбайнер розповідав дідові Пшінці, що він ще не бачив, щоб стара людина отак просилася на комбайн. Кияниця був схожий на малу дитину, благально зазирає у вічі, а в самого погляд був такий, що жаль і дивитися. Як тут не даси? Тим більше, що життя Кияниці минуло на машинах. І він дозволив.

Комбайн вправно захопив смугу ярої, а молодий комбайнер ліг на купу соломи додивлятися солодкі сни. Він не знав, яка жага тоді наливала німічне тіло Кияниці. Такий здоровий вплив сил. не витримували старі м'язи і нерви...

Молодого комбайнера розбудила тиша. Сонце вже піднялося височенько, а його машина, ніби червоне вітрило, непорушно маячила далеко в полі.

Коли він вискочив на комбайн, то побачив, що старий сидить за кермом з закинутою назад головою. Його широко розплющені очі були сині-сині. В них відбивалося небо.

— Того й поспішав надивитись на світ, — сказав Пшінка. — Знав, що помре.